

Įvadas

Ši knyga – tai bandymas išanalizuoti ryškios dabarties fortepijono pedagogės, pianistės, lietuvių fortepijono kultūros puoselėtojos Veronikos Vitaitės veiklą. Menininkės raiška įvairiuose muzikinės veiklos baruose turėjo įtakos pastarųjų dešimtmečių lietuvių fortepijoninės kultūros raidai. Pianistės meistriškumas, artimas ryšys su lietuvių kompozitoriais skatino juos kurti fortepijono duetams, įkvėpė įvairių žanrų kūrinių premjeras. Uolus V. Vitaitės pedagoginis darbas, auklėtinių rengimas tarptautiniams konkursams subrandino kelias jaunųjų pianistų kartas, o aktyvi organizacinė veikla, ilgametis vadovavimas Lietuvos muzikos ir teatro akademijos Fortepijono katedrai, nuolatinis rūpinimasis mūsų jaunųjų pianistų ugdymu padėjo tvirtus pamatus tolesnei fortepijoninio meistriškumo raidai. Rusų fortepijono dėstymo tradiciją papildžiusi savo asmenine patirtimi, ji sukūrė individualią fortepijono dėstymo metodiką, padedančią ugdyti aukšto profesinio lygio pianistus.

Šiandien V. Vitaitės, jau seniai profesorės, kūrybinis kelias rodo jos brandą ir teikia galimybę apibendrinti įvairius veiklos aspektus, pasidžiaugti pedagoginio darbo vaisiais. Aktyvi ir įvairiapusė jos veikla lig šiol nebuvo deramai aptarta ir įvertinta. Pavienės koncertų recenzijos periodinėje spaudoje ar proginiai interviu neatspindi jos įnašo į pastarųjų dešimtmečių Lietuvos pianizmo kultūros plėtrą.

Tai ir buvo paskata imtis šio darbo – išanalizuoti V. Vitaitės skambinimo meistriškumą, aptarti jos pedagogines nuostatas, apibendrinti organizacinės veiklos rezultatus. Šia monografija siekiama užpildyti atsiradusią spragą – juk muzikos istorijai svarbi kiekviena asmenybė, dariusi įtaką atlikimo meno sklaidai bei instrumento pedagogikos tobulinimui.

Taikant istorinį-analitinį bei empirinį tyrimo metodus, grįstus periodikos straipsnių, koncertų įrašų, diskografijos analize, auklėtinių anketinės apklausos duomenimis, taip pat knygos autorės asmeninėmis įžvalgomis, paremtomis ketverių metų studijomis tuometėje Lietuvos valstybinėje konservatorijoje (dabar – Lietuvos muzikos ir teatro akademija), prof. V. Vitaitės fortepijono klasėje, jos auklėtinių koncertų

lankymo tradicija, atvirų meistriško pamokų stebėjimu ir apibendrinimu, buvo siekiama įvertinti V. Vitaitės įnašą į Lietuvos muzikinės kultūros plėtrą.

Rengiant šią mokslo monografiją, naudotasi lietuvių muzikos tyrėjų darbais. Minėtini LMTA pedagogų Kęstučio Grybausko (1984), Veronikos Vitaitės (1993) sudaryti straipsnių rinkiniai, kuriuose aptariama Lietuvai nusipelnusių pianistų atlikėjų meistriškas ir pedagoginė veikla, išryškinamas jų požiūris į pianizmą. Mariam Azizbekovas (1991, 1998, 1999), Liucijos Drąsutienės (1996, 2004, 2015), Eugenijaus Ignatonio (1997, 2003, 2010), Ritos Aleknaitės-Bieliauskienės (2003, 2014, 2017), Ramunės Kryžauskienės (2004, 2007) pianizmo raidą analizuojantys darbai paskatino toliau gilintis ir tęsti lietuvių fortepijoninės kultūros tyrimus. Leonido Melniko (2006, 2007), Linos Navickaitės-Martinelli (2013) mokslinės įžvalgos atskleidė naujas tyrinėjimo tradicijų tęstinumo ir plėtotės galimybes.

Aptariant V. Vitaitės kaip pianistės veiklą, remtasi jos koncertų recenzijomis, kuriose šalia objektyvaus kūrinio atlikimo vertinimo, o kartais tik pirmo emocinio įspūdžio užfiksavimo galima rasti faktų apie atlikėjos koncertinį repertuarą, o retsykais aptinkama ir premjerinių kūrinių anotacijų. Tai padėjo susidaryti ganėtinai išsamų atlikėjos koncertinės veiklos vaizdą (užfiksuota įvykusio koncerto vieta, data, repertuaras).

Analizuojant bendruosius V. Vitaitės dėstymo metodikos principus, naudotasi jos auklėtinių anketine apklausa ir atsiminimais, taip pat buvo stebimos šios prityrusios pedagogės pamokos, jos vedami atlikimo meistriško seminarai ir pan. Nemažai informacijos pasisemta iš R. Kryžauskienės (1992), Daivos Tamošaitytės (2009), Ievos Kananavičiūtės (2019) su V. Vitaite parengtų ir periodinėje spaudoje paskelbtų interviu. Tie pokalbiai padėjo atskleisti jos įvairiapusiškumą, išryškino požiūrį į giluminius muzikos meno reiškinius, Lietuvos kultūros aktualijas.

Siekiant pateikti kuo daugiau autentiškų šaltinių, nemažai bendrauta su pačia profesore, knygoje gausiai cituojamos jos mintys ir įžvalgos. Stebina puiki pašnekovės atmintis, nepaprastas pastabumas analizuojant kultūros reiškinius, jautrus, atviras ir labai pozityvus požiūris, išryškėjęs apibendrinant gyvenimo patirtį, aptariant supančius žmones.

Monografija yra dviejų dalių. Pirmąją – „Veronika Vitaitė – atlikėja ir pedagogė“ – sudaro keturi skyriai. Siekiant nuosekliau apibūdinti V. Vitaitės koncertinę ir pedagoginę veiklą, pasitelkiamas lietuvių muzikos istorijos kontekstas. Pirmame šios dalies skyriuje („Lietuvos pianizmo mokyklų sąveika“) analizuojamos lietuvių fortepijono pedagogikos ištakos, aptariama rusų bei Vakarų Europos pianizmo mokyklų įtaka lietuvių fortepijoninei kultūrai.

Antro skyriaus („Pianistės tapsmas“) struktūra susijusi su konkrečių V. Vitaitės gyvenimo įvykių seka. Čia aptariama šeimos ir pirmųjų mokytojų įtaka būsimajai atlikėjai ir pedagogei, jos studijos Lietuvos valstybinėje konservatorijoje, meninė veikla Šiauliuose, o vėliau – Vilniuje. Analizuojant V. Vitaitės kūrybos kelio ypatumus, stengtasi neišleisti iš akių svarbių smulkmenų, neretai padedančių atskleisti ar paryškinti jos charakterio bruožus. Nemažai dėmesio skiriama ryškių asmenybių, dariusių įtaką V. Vitaitės individualybės formavimuisi, taip pat mokyklų, kuriose mokėsi jaunoji pianistė, aptarimui. Taip knygoje atsirado pastraipos apie Nacionalinę M. K. Čiurlionio menų mokyklą, Lietuvos muzikos ir teatro akademiją, originalią profesorės Olgos Šteinberg fortepijono dėstymo metodiką. Apžvelgiant V. Vitaitės kūrybinę veiklą, pateikiami kai kurie visuomeninio ir muzikinio gyvenimo įvykiai, darę poveikį jos meninių pažiūrų formavimuisi, kartu atskleidžiama ir pačios V. Vitaitės veiklos įtaka bendriesiems Lietuvos pianizmo kultūros raidos procesams.

Trečiame skyriuje („Atlikėja“) pateikiama išsami V. Vitaitės kaip atlikėjos charakteristika. Čia analizuojama jos koncertinė veikla fortepijonų duetų ir kitų kamerinių ansamblių sudėtyje, išsamiau aptariami pasirinkti įrašai, paryškinamas profesorės indėlis į lietuvių fortepijono meno istoriją.

Ketvirtą skyrių („Pedagogė“) sudaro trys poskyriai. Pirmame jų V. Vitaitės fortepijono dėstymo metodai aprašomi remiantis šios knygos autorės mokslinėmis išvalgomis, subrendusiomis analizuojant profesorės studentų koncertus, nuolat bendraujant su ja pačia profesiniu lygmeniu. Antrame – daugelio įvairių stilistinių epochų kompozitorių kūrinių interpretacinės idėjos, perteiktos pačios V. Vitaitės žodžiais (užrašė knygos autorė). Trečiame poskyryje aprašytas autorės atliktas

empirinis tyrimas – V. Vitaitės auklėtinių anketinė apklausa. Reikėtų pabrėžti, kad respondentai per apklausą turėjo galimybę laisvai reflektuoti, pareikšti individualią nuomonę pateiktais klausimais. Apibendrinti atsakymai padėjo sukurti V. Vitaitės, talentingos ir nuoširdžios pedagogės, portretą.

Antrosios knygos dalies – „Veronikos Vitaitės kūrybinės veiklos panorama“ – tekstai atskleidžia profesorės nuveiktų darbų mastą ir įvairovę. Čia pateikiama trijų interviu su V. Vitaitė medžiaga, ankstesnės jos publikacijos apie kolegas, taip pat koncertų partnerių ir auklėtinių atsiminimai, dvelkiantys meile ir nuoširdumu, teikiantys galimybę priartinti daugelį subtilių profesorės gyvenimo momentų, atskleisti kasdienę jos veiklą, paprasčiausias gyvenimo akimirkas. Išnašose pateikiamos enciklopedinės žinios apie minimus asmenis. Šiandien daugelis tų asmenų yra gerai pažįstami muzikinei visuomenei, aptarti straipsniuose ir monografijose.

Į V. Vitaitės nuveiktų darbų sąvadą įtraukti jos surengti ir vesti meistriško kursai, skaitytų metodinių pranešimų sąrašas, redaguoti lietuvių kompozitorių kūriniai, dalyvavimas pianistų konkursų žiuri darbe, organizacinė veikla. Platesnį koncertinės veiklos vaizdą padeda atskleisti svarbesnių koncertų aprašas, rodantis koncertų partnerių bendradarbiavimą, pasirodymų geografiją. Dėl didelės įrašų apimties apsiribojama išleistų CD, vinilinių plokštelių bei ryškesnių įrašų, esančių LRT radijo fonduose, sąrašais. Medžiagą apie V. Vitaitę kaip pedagogę iliustruoja Lietuvos muzikos ir teatro akademijos V. Vitaitės fortepijono klasės absolventų bei konkursų laureatų sąrašai. Monografijos pabaigoje pateikiamos pagrindinės profesorės gyvenimo ir kūrybinės veiklos datos, naudota literatūra (čia ir spaudiniai apie V. Vitaitę, ir jos straipsniai), santrauka anglų kalba, asmenvardžių rodyklė.

Tikėkimės, kad monografija apie iškilią Lietuvos fortepijono pedagogę, atlikėją, visuomenės veikėją V. Vitaitę ne tik padės atskleisti jos ilgametės veiklos puslapius, primins sovietinių metų, o vėliau – atkurtos nepriklausomybės muzikinės kultūros reiškinius, bet ir paskatins naujas mokslines išvalgas, stimuliuos jaunuosius atlikėjus toliau gilinti atlikimo meno žinias, tobulinti savo profesinį meistriskumą.

•
Esu dėkinga profesorei V. Vitaitei už prasmingus studijų metus Lietuvos valstybinėje konservatorijoje, už įdiegtus profesionalius pianizmo įgūdžius, o vėliau – ir ilgametį nuoširdų, kolegišką bendravimą mūsų *Alma mater*. Tai nepakartojamos gyvenimo pamokos, kurias nuolatos prisimenu.

Nuoširdų ačiū tariau profesorės auklėtiniams, noriai atsakiusiems į anketos klausimus, taip pat jiems bei koncertų partneriams, parašiusiems atsiminimus, – tai padėjo sukurti apibendrintą, bet kartu ir išsamų ryškios V. Vitaitės asmenybės kūrybinį portretą.

Už moralinę paramą, vertingas pastabas ir patarimus dėkoju knygos recenzentėms habil. dr. Jūratei Trilupaitienei ir doc. dr. Juditai Žukienei.

Ramunė Kryžauskienė